

Eduskunta, Perustuslakivaliokunta

LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ (HE 170/2025 VP) LAIKSI JULKISEEN KESKUSTELUUN OSALLISTUVIEN HENKILÖIDEN SUOJELEMISESTA RAJAT YLITTÄVILTÄ HÄIRINTÄKANTEILTA

23.2.2026

Viite: Perustuslakivaliokunnan kokous ti 24.2.2026 klo 9.15

EOAK/1136/2026

Perustuslakivaliokunta on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa yllä mainitusta hallituksen esityksestä.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemisesta rajat ylittäviltä häirintäkanteilta. Lailla pantaisiin täytäntöön julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden suojelemista ilmeisen perusteettomilta vaatimuksilta tai väärinkäyttöön perustuvilta oikeudenkäynneiltä koskeva direktiivi (ns. SLAPP¹-direktiivi).

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 7.5.2026, jolloin direktiivi on pantava unionin jäsenvaltioissa täytäntöön.

Pyydettyä lausuntona totean seuraavan.

1 SLAPP-ilmiö Suomessa

Kuten hallituksen esityksessä on tuotu esiin, SLAPP-direktiivissä tarkoitettu toiminta todennäköisimmin kanavoituisi Suomessa pikemminkin rikosilmoitusten tekemiseen kuin siviilikanteiden nostamiseen. Rikosilmoituksen tekeminen esimerkiksi kunnianloukkauksesta avaa tutkinnanjohtajan tai syyttäjän ratkaisujen jälkeen rikoksen asianomistajaksi ilmoittautuvalle taholle helpon tien myös tuomioistuimeen. Suomessa väitetyn rikoksen asianomistaja voi toissijaisen syyteoikeutensa perusteella ajaa rangaistusvaatimusta tuomioistuimessa esimerkiksi toimittajaa tai blogin kirjoittajaa vastaan, vaikka virallisen syyttäjän näkemyksen mukaan perusteita syytteen nostamiseen ei olisi. Muualla Euroopassa rikosasian asianomistajan asema ja prosessuaaliset oikeudet eivät kaikkialla ole yhtä

¹ SLAPP = Strategic Lawsuit Against Public Participation

vahvoja kuin Suomessa eikä asianomistajan toissijaista syyteoikeutta oikeudellisena konstruktiona useimmissa maissa tunneta lainkaan.

Esimerkiksi tuomareihin ja syyttäjiin kohdistuvat asianomistajien toissijaisen syyteoikeuden perusteella ajetut rikosasiat eivät Suomessa ole harvinaisia². Kuluvastuusäännöksiään eivät käytännössä estä tällaisten ainakin osittain häirintätarkoituksessa käynnistettyjen juttujen vireillepanoa. Esitettyjen rangaistus- ja korvausvaatimusten tarkoitus saattaa olla oikeuslaitoksen (kuviteltu) pelottelu tai yritys jäädä tuomareita. Useimmissa tapauksissa asianomistajien vaatimukset jätetään tutkimatta tai hylätään ilmeisen perusteettomina.

Mikäli SLAPP-tyyppinen toiminta Suomessa yleistyy, luultavimmin kysymys voisi olla samantyyppisestä menettelystä kuin nykyisin syyttäjien ja tuomareiden kohdalla. Julkista keskustelua pyrittäisiin tukahduttamaan rikosilmoituksia tekemällä ja tarvittaessa käyttämällä asianomistajan toissijaista syyteoikeutta.

Oikeushistoriallisessa tarkastelussa voidaan kuitenkin pohtia, oliko esimerkiksi STT:hen ja sen toimittajaan sekä päätoimittajaan kohdistuneissa maastohiihdon dopingia koskeneiden uutisten julkaisemiseen (21. – 24.1.1998) perustuneissa poikkeavan suurissa korvausvaatimuksissa ainakin osittain mahdollisesti kysymys SLAPP-tyyppisestä toiminnasta.

Julkisen keskustelun tukahduttamiseen liittyvän pelotevaikutuksen kannalta ei välttämättä ole olennaista, tuomitaanko jutussa korvauksia. Pelotevaikutus saavutetaan jo suurien korvausten vaatimisella. Esimerkiksi edellä mainitussa jutussa Hiihtoliiton johtohenkilöt vaativat itselleen enimmillään puolen miljoonan markan korvauksia. Nähdäkseni ei voida hallituksen esityksessä katsotu (s. 23) tavoin lähteä siitä, että SLAPP-ilmiötä automaattisesti rajoittaisi se, että oikeudenkäynnissä **tuomittavat** vahingonkorvaukset ovat Suomessa tyypillisesti määrältään maltillisempia kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, joissa SLAPP-kanteita esiintyy enemmän.

Rajat ylittävät SLAPP-tyyppiset korvausvaatimukset, jotka eivät välttämättä edes etene oikeuteen asti, eivät ole Suomessakaan täysin tuntemattomia. Linda Lampenius joutui vuonna 2001 ostamaan Ilta-Sanomista kokosivun ilmoituksen, jotta kanadalainen miljonääri Peter Nygård lakkaisi vaatimasta kymmenien miljoonien markkojen korvausta kunnianloukkauksesta.

2 Väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin määritelmä

Ehdotetun lain 3 §:n 3 kohdassa määriteltäisiin väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin käsite. Väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin määritelmään kuuluisi kaksi tekijää. Ensinnäkin oikeudenkäynnin pitäisi olla

² Esim. Turun HO 21.5.2024 nro 341 (E 23/237), Korkein oikeus 24.5.2024 nro 0849 (R2023/743), Turun HO 13.6.2024 nro 411 (E 24/806), Korkein oikeus 18.9.2024 nro 1359 (R2023/897), Korkein oikeus 31.10.2024 nro 1604 (R2024/313), Turun HO 13.12.2024 nro 703 (E 24/726) ja Turun HO 27.5.2025 nro 215 (E 24/810).

pääasiallisesti pantu vireille julkisen keskustelun vaientamiseksi, estämiseksi tai siitä rankaisemiseksi. Toiseksi oikeudenkäynnin todellisen tarkoituksen tulisi olla jokin muu kuin oikeussuojan saaminen. Viimeistään oikeudenkäynnin päättyessä pitäisi siis olla selvillä, oliko kysymys aidosta pyrkimyksestä oikeussuojan saamiseen vai oikeudenkäynnin väärinkäytöstä. Käytännössä rajanvedot eivät välttämättä ole helppoja.

Ehdotetun määritelmän täyttävässä oikeudenkäynnissä olisi siis lain 3 § 2 kohdan sanamuodon mukaan kysymys pyrkimyksestä sananvapauden, tiedonvälityksen vapauden, taiteen ja tutkimuksen vapauden sekä kokoontumis- ja yhdistymisvapauden käyttämiseen liittyvän julkisen keskustelun vaiementamiseen oikeudenkäynnin väärinkäyttämisen keinoin.

Sananvapauden käyttämisen turvaaminen ja yleisön tiedonsaantioikeuden vahvistaminen ovat tietenkin perusoikeusjärjestelmän kannalta myönteisiä tavoitteita. Toisaalta muiden perusoikeuksien (esim. kunnian tai yksityiselämän suojan) kannalta on kuitenkin tärkeää, ettei nyt ehdotettu suojajärjestelmä käänny itseään vastaan ja rajoita oikeutettuja kanteita lisäämällä oikeudessa häviävän osapuolen taloudellisia riskejä.

Kantajan velvollisuus vakuuden asettamiseen oikeudenkäyntikuluista (6 §) voi periaatteessa tarjota mahdollisuuden käytännössä rajoittaa oikeutettujenkin kanteiden nostamista esim. tilanteissa, joissa rajoitetut resurssit omaava yksityishenkilö on käynnistämässä riita-asiaa varakasta mediatyhtiötä vastaan. Tällaisessa asetelmassa mediatyhtiö saattaa pyrkiä leimaamaan kanteen SLAPP-tyyppiseksi vaatien kantajalta vakuutta ja käyttäen kaikkia muitakin direktiiviin perustuvia oikeuksiaan. Hallituksen esityksessä vakuutta koskeva sääntely on kuitenkin pyritty laatimaan sellaiseksi, ettei vakuutta tarvitsisi asettaa, jos se muodostuisi aidon oikeussuojan tavoittelemisen esteeksi.

Perustuslain 21 §:ssä tarkoitettu oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on olennainen osa perusoikeuksien suojajärjestelmää. Varsinkin rikosjutuissa on usein suoraan kysymys samoista oikeushyvistä, joita myös perus- ja ihmisoikeusnormit suojaavat. Siviilijutut kytkeytyvät niin ikään monin tavoin perusoikeuksiin kuten omaisuuden ja perhe-elämän suojaan. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen mukaan (esim. [PeVL 26/2017 vp](#), s. 70 ja [PeVL 17/2021 vp](#), s. 34) perustuslain 21 §:ssä säädetyt oikeusturvan takeet saavat myös muiden perusoikeuksien toteutumisen kannalta keskeisen merkityksen, minkä johdosta sääntelyn selkeydelle on annettava erityinen merkitys.

Periaatteessa ehdotettu väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin määritelmä on selkeä. Sen soveltamistilanteet kytkeytyvät kuitenkin prosessuaalisten kynnysten ja todistustaakkojen monimutkaiseen maailmaan, mikä rajoittanee säännöksen soveltamisen vain kaikkein selvimpiin tapauksiin. Tämä lienee SLAPP-direktiivin ja hallituksen esityksen tarkoituskin.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin olennaisesti kuuluvat elementit kuten näyttökynnykset ja todistustaakka voivat prosessuaalisista syistä estää oikeuden toteutumisen yksittäisessä oikeusjutussa. Näytölliset kynnyksetkin perustuvat kuitenkin osaltaan perusoikeuksien suojaan kuten rikosasioissa syyttömyysolettamaan ja velkomusasioissa omaisuuden suojaan. Siitä, ettei siviilijutun kantaja pysty näyttämään kannettaan toteen, vaikka olisikin todellisuudessa kärsinyt vastapuolen menettelyn johdosta vahinkoa, ei yleensä seuraa kantajalle muuta kuin vastuu vastaajan oikeudenkäyntikuluista. Poikkeustapauksessa myös kantajan asiamies saattaa joutua vastuuseen oikeudenkäyntikuluista. Teoreettisena riskinä rajat ylittävissä jutuissa saattaisi tulevaisuudessa kuitenkin olla oikeudenkäyntikuluvastuun lisäksi myös häirintäkannemaksu, mikäli vastapuoli saisi asian näyttämään oikeudenkäynnin väärinkäytöltä, vaikka kysymys olisi vain siitä, ettei riittävää näyttöä kanteen perusteena olevista tapahtumista saatu.

Kuten hallituksen esityksessä on todettu (s. 51) asiamiehen kuluvastuuta koskevalla sääntelyllä ja oikeudenkäymiskaaren 21 luvun kuluvastuun poikkeussäännöksiin liittyvällä oikeuskäytännöllä saattaa olla analogista sovellettavuutta myös ”väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin” sisällön arvioinnissa. Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 6 §:n mukaan asianosaisen edustaja, asiamies tai avustaja, joka 4 tai 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta on aiheuttanut toiselle asianosaiselle luvussa tarkoitettuja oikeudenkäyntikuluja, voidaan velvoittaa yhteisvastuullisesti asianosaisen kanssa korvaamaan kyseiset kulut. Saman luvun 5 §:n mukaan, jos asianosainen on esittämällä väitteen, jonka hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää aiheettomaksi, taikka muutoin oikeudenkäyntiä pitkittämällä velvollisuuden vastaisella menettelyllään tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut toiselle asianosaiselle kustannuksia, hän on velvollinen korvaamaan sellaiset kustannukset riippumatta siitä, kuinka oikeudenkäyntikulut muutoin on korvattava.

Väärinkäytössä olisi siis asiallisesti kysymys **oikeudettomasta** julkisen keskustelun vaientamisesta, estämisestä tai siitä rankaisemisesta. Mikäli julkisessa keskustelussa olisi kysymys loukkaavien ja valheellisten tietojen esittämisestä tai muusta ilmaisunvapauden väärinkäytöstä, tällaisen keskustelun vaientamisessa ei voisi olla kysymys määritelmän mukaisesta väärinkäytöstä, koska tällaisen keskustelun rajoittaminen olisi oikeutettua. Ilmeisesti hallituksen esityksen sivulla 53 olevalla lausumalla, *”häirintäkannemaksua koskeva ehdotus on perustuslain kannalta erityisen merkityksellinen, koska maksuvelvollisuus perustuisi oikeussuojakeinon moitittavaan käyttämiseen”*, tarkoitetaan juuri tätä rajanvetoa.

Näyttää siltä, että väärinkäytön määritelmään liittyisi käytännössä oikeudenkäynnin tarkoitukseen eli siis keskustelun hillitsemisen oikeutukseen kiinnittyvä tahallisuusvaatimus. Mikäli julkisessa keskustelussa on kysymys esim. valheellisiin ja virheellisiin tietoihin perustuvasta kunnianloukkauksesta, teon uhrilla tulee olla oikeus käyttää

kaikkia laillisia keinoja tällaisen keskustelun hillitsemiseksi. Kanteen nostaminen voi olla tällainen laillinen keino.

Mikäli kanteen nostaja pitää julkisuudessa esitettyjä tietoja perättöminä, vaikka ne pitävät paikkansa, kysymys ei voine olla luonnostellussa lainkohdassa tarkoitetusta ”väärinkäytöstä”, koska kantaja luulee toimivansa oikeutetusti. Esimerkiksi edellä mainitussa hiihdon dopingia koskeneessa juttukokonaisuudessa kaikki oikeudenkäynteihin osallistuneet ja korvausvaatimuksia esittäneet henkilöt eivät tienneet, että STT:n uutiset eivät olleet perusteettomia vaan perustuivat myöhemmin paikkansa pitäviksi osoittautuviin lähdetietoihin. Kaksi asioiden oikeasta tilasta selvillä ollutta henkilöä kuitenkin tuomittiin myöhemmin törkeistä petoksista, koska he olivat aikaisemmassa oikeudenkäynnissä vaatimuksia esittäessään tienneet totuuden dopingin käytöstä. Heidän osaltaan direktiivissä ja ehdotetussa laissa tarkoitetun väärinkäytön määritelmä olisi mahdollisesti täytynyt – jos kysymys olisi ollut rajat ylittävistä riita-asiasta. Määritelmä ei olisi kuitenkaan voinut täytyä niiden Hiihtoliiton toiminnassa mukana olleiden henkilöiden osalta, jotka esittivät korvausvaatimuksia ilman vastaavaa tietoa.

Edellä kerrottua esimerkkiä vastaavissa käytännön tilanteissa saattaakin olla niin, että toisiinsa liittyvissä saman sisältöisissä sarjakanteissa osa kantajista toimii vilpittömässä mielessä, mutta osan kohdalla kysymys on väärinkäyttöön perustuvasta oikeudenkäynnistä. Hallituksen esityksessä korostetun objektiivisen (s. 35) arvioinnin ohella on siis kiinnitettävä huomiota myös kantajien subjektiiviseen tahallisuuteen ja tarkoitukseen. Toki tahallisuus voi olla pääteltävissä objektiivisista seikoista kuten yleensäkin.

3 Häirintäkannemaksun tuomitseminen (12 §)

Ehdotetun lain 12 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin vireille pannut kantaja voitaisiin määrätä vähintään 1.000 ja enintään 50.000 euron suuruiseen häirintäkannemaksuun.

Hallituksen esityksen mukaan tuomioistuin arvioisi oikeudenkäynnin väärinkäytöllisen luonteen ja tuomitsisi häirintäkannemaksun omasta aloitteestaan (s. 51 ja 52) – siis indispositiivisesti, inkvisitorisesti ja virallistoiminteisesti, vaikka kysymys olisi riitaprosessista yleisessä tuomioistuimessa. Toisaalta myös vastaaja voisi kuitenkin vaatia maksun tuomitsemista (s. 44). Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruselementteihin kuuluva kuulemisperiaate edellyttäisi joka tapauksessa sekä kantajan että vastaajan kuulemistä. Oikeus ei olisi kuitenkaan sidottu heidän mielipiteisiinsä.

Ehdotetun 14 §:n 2 momentista saa sen käsityksen, että vain kantajaa olisi kuultava ennen häirintäkannemaksun kuulemistä. Nähdäkseni kuulemisen tulisi kuitenkin koskea myös vastaajaa, jos hän ei itse ole esittänyt

vaatimusta maksun tuomitsemisesta, mutta tuomioistuin saattaa silti päätyä tuomitsemaan maksun viran puolesta.

Jos maksu voitaisiin tuomita viran puolesta, kuten ehdotetaan, ei voida hallituksen esityksen sivulla 51 todetuin tavoin sanoa, että ”maksu tuomittaisiin siviiliprosessuaalisia menettelysääntöjä noudattaen” ja ”siviiliprosessuaalisessa järjestyksessä”. Samalla sivulla oleva viittaus riita-asioissa noudatettavaan todistustaakan jakoon eivät myöskään suoraan sovi tilanteeseen, jossa asia tutkitaan ja ratkaistaan viran puolesta.

SLAPP-kanteiden erityispiirteisiin saattaisi käytännössä kuulua sekin, että siviilikanne myönnettäisiin oikeaksi anteeksipyyntöjen kera, vaikka kanne olisi perusteeton ja kysymys olisi selvästi väärinkäyttöön perustuvasta oikeudenkäynnistä. Ilmeisesti tällaisessa tilanteessa häirintäkannemaksua ei voitaisi tuomita, koska kanteen myöntämisen jälkeen asia olisi tullut riita-asiana riidattomaksi ja ratkaistaisiin kantajan vaatimusten mukaisesti. Hallituksen esityksessä (s. 42) nimittäin todetaan, että ”selvää tietysti olisi, ettei asiansa voittanutta kantajaa voitaisi tuomita häirintäkannemaksuun”.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta jättää häirintäkannemaksu tuomitsematta, jos maksuvaatimuksen perusteena oleva menettely saattaisi täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Tarkoituksena olisi varmistaa, ettei rikosprosessi estyisi häirintäkannemaksun vuoksi³.

Hallituksen esityksessä (s. 43) otaksutaan, että ”käytännössä olisi oletettavasti harvinaista, että häirintäkannemaksu voisi perustua rangaistavaksi säädettyyn tekoon”. En ole tästä samaa mieltä, koska esimerkiksi petoksen yrityksen tunnusmerkistö täyttyy suhteellisen helposti perättömiä korvausvaatimuksia tietoisesti esitettäessä. Kysymyshän on siitä, että tuomioistuinta yritetään erehdyttää tuomitsemaan oikeudetonta taloudellista hyötyä toiselle petoksen tunnusmerkistössä tarkoitettuin tavoin.

Hallituksen esityksen sivulla 43 todetaan seuraavaa:

”Vaikka kantaja, joka syyllistyisi oikeudenkäynnissä todistusaineiston vääristelemiseen, tuomittaisiin toisella perusteella häirintäkannemaksuun, kantajalle voisi silti myöhemmin vaatia rangaistusta todistusaineiston vääristelemisestä. Epäselvyyksien välttämiseksi tuomioistuimen olisi kuvattava tarkasti se menettely, josta se tuomitsee seuraamukseksi häirintäkannemaksun.”

Perustelut eivät edellä siteeratuin osin vakuuta, koska ne bis in idem -arviointi perustuu historiallisen tapahtumainkulun samuuteen eikä tietyn kuvattun menettelyn pistemäiseen tarkasteluun siten kuin esimerkiksi syytesidonnaisuuden arviointi. Väärinkäyttöön perustuvaa oikeudenkäyntiä pidettäisiin luultavasti yhtenä ja samana historiallisena tapahtumainkulkuna, joka kuuluisi samaan oikeusvoimapiiriin. Tämä tarkoittaa sitä, että samaan

³ Perustuslakivaliokunta on käsitellyt tätä teemaa perusteellisesti esim. lausunnossaan [PeVL 17/2013 vp](#).

oikeusvoimapiiriin kuuluvasta teosta määrätty muu kuin rikosoikeudellinen seuraamus voisi estää rikossyytteen nostamisen samassa asiassa, mikäli hallinnollinen seuraamus olisi saanut lainvoiman. Kysymys on samasta teosta, jos uusi syyte koskee yhtä ja samaa tosielämän tapahtumaa tai menettelyä kuin aikaisempi lainvoimainen rangaistus (ks. esim. [KKO 2015:82](#), kohta 17 ja siinä viitatu ratkaisut). Sovellettaessa ne bis in idem -kieltoa kysymys voi olla samasta teosta, vaikka teko jäsenettäisiin oikeudellisesti eri ”rikoksiksi” liittämällä tai jättämällä pois eri osatekijöitä siitä teonkuvauksesta, joka asetetaan seuraamusarvioinnin perusteeksi (ks. [KKO 2023:55](#) ja [KKO 2014:76](#), kohta 2).

Perustuslakivaliokunta on todennut, että ne bis in idem -kiellon katsotaan sisältyvän myös Suomen perustuslain 21 §:n 2 momentin säännökseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista, jotka on turvattava lailla. Kielto on otettava huomioon muun ohella silloin, kun samasta teosta voi seurata sekä rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus että rikosoikeudellinen rangaistus ([PeVL 9/2012 vp](#), s. 3).

SLAPP-direktiivin mukaan julkiseen keskusteluun osallistumista vastustavan väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin vireille panneelle osapuolelle on voitava määrätä ”tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia seuraamuksia tai muita yhtä tehokkaita asianmukaisia toimenpiteitä”. Pää tavoitteena on saada mahdolliset kantajat luopumaan panemasta vireille julkiseen keskusteluun osallistumista vastustavia väärinkäyttöön perustuvia oikeudenkäyntejä.

Sanktioluonteisten hallinnollisten seuraamusten tulee perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan täyttää sanktioiden oikeasuhtaisuuteen liittyvät vaatimukset (esim. [PeVL 39/2017 vp](#), s. 3, [PeVL 2/2017 vp](#), s. 5, [PeVL 15/2016 vp](#), s. 5 ja [PeVL 28/2014 vp](#), s. 2/II). Oikeasuhtaisuuden kannalta merkittäviä ovat paitsi säännökset sanktioiden suuruudesta myös säännökset seuraamuksen suuruuden määräytymisessä huomioon otettavista seikoista (erityisesti maksajan varallisuusasema) ja säännökset seuraamusmaksun määräämättä jättämisestä ([PeVL 12/2019 vp](#), s. 7).

Väärinkäyttöön perustuvan oikeudenkäynnin vireille pannut kantaja voitaisiin määrätä vähintään 1.000 ja enintään 50.000 euron suuruiseen häirintäkannemaksuun. Maksun enimmäismäärä on alhainen, jos tavoitteena on estää vaikkapa Peter Nygård -tyyppisten toimijoiden taikka kansainvälisten suuryritysten rajat ylittävät SLAPP-kanteet. Tällaisille toimijoille 50.000 euron sanktio ei ole tehokas este eikä pidäke.

Hallituksen esityksen sivulla 42 on lähdetty siitä, että tuomioistuimen tehtävä ei edes olisi viran puolesta selvittää kantajan taloudellista kantokykyä. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että taloudellisen aseman selvittäminen jäisi vastaajalle samaan tapaan kuin syyttäjä esittää rikosjutuissa selvitystä taloudellisista seikoista vaatiessaan yhteisösakkoa (ks. esim. [KKO 2014:20](#) kohta 43). Toinen vaihtoehto on, että asiaa ei

selvittäisi kukaan ja asia ratkaistaisiin epäselvässä tilanteessa sanktion kohteeksi joutuvan tahon eduksi. Kolmas vaihtoehto on, että viran puolesta toimiminen käsittäisi myös kantajan maksukykyyn liittyvien seikkojen selvittämisen viran puolesta samaan tapaan kuin rikosjutuissa selvitettäessä päiväsakon rahamäärän perusteita.

4 Vastaajan tukeminen oikeudenkäynnissä (11 §)

Direktiivin 9 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tuomioistuin voi hyväksyä sen, että yhdistykset, järjestöt, ammattiliitot ja eräät muut yhteisöt voivat tukea vastaajaa oikeudenkäynnissä tämän suostumuksella tai antaa tietoja kyseisessä oikeudenkäynnissä kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Ehdotetun lain 11 §:ssä säädettäisiin, että tuomioistuin voi vastaajan pyynnöstä varata yhdistykselle, muulle yhteisölle tai säätiölle, jonka tarkoituksena on suojella tai edistää julkiseen keskusteluun osallistuvien henkilöiden oikeuksia, tilaisuuden tulla kuulluksi asiassa. Näin pantaisiin täytäntöön direktiivin 9 artikla.

Yhteisön tai säätiön voitaisiin vastaajan pyynnöstä ja tuomioistuimen harkinnasta riippuen sallia esittää asiassa kirjallinen lausunto tai olla läsnä pääkäsittelyssä. Yhteisöstä tai säätiöstä ei tulisi asiassa asianosainen, vaan sen rooli oikeudenkäynnissä rinnastuisi työryhmän mukaan kuultavaan kuten esim. työsuojeluviranomaiseen työrikosasioissa.

Työryhmän käyttämä rinnastus työsuojeluviranomaiseen tai vastaavasti rinnastus vaikkapa yhdenvertaisuusvaltuutettuun ([yhdenvertaisuuslaki 27 §](#)) oikeudenkäynnissä kuultavina tahoina ei nähdäkseni ole paras mahdollinen. Mainitut viranomaiset ovat lähtökohtaisesti oikeudenkäynnissä puolueettomia kuultavia eivätkä toisen osapuolen tukena.

Työsuojelun valvonnasta annetun lain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen ([HE 94/2005 vp](#), s. 12, 17 ja 41) mukaan työsuojeluviranomaisen kuulemisen yleisenä tavoitteena on riittävän työsuojeluasiantuntemuksen saaminen rikosjutun kaikkiin vaiheisiin. Työsuojeluviranomainen toimii esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä työsuojeluasioiden puolueettomana erikoisasiantuntijana. Työsuojeluviranomaisen tulee tuoda puolueettomasti esiin asian tutkintaan sekä työsuojeluun liittyviä näkökohtia sekä syytetyn puolesta että häntä vastaan. Puheoikeus sisältää hallituksen esityksen mukaan myös mahdollisuuden esittää kysymyksiä asianosaisille ja todistajille. Työsuojeluviranomainen ei vaadi rangaistusta tai esitä muitakaan vaatimuksia asiassa, eikä sillä ole itsenäistä muutoksenhakuoikeutta⁴.

Ilmeisesti on tarkoitus, että ehdotetun lain 11 §:ssä tarkoitettu yhteisö tai säätiö saisi esittää kysymyksiä asianosaisille ja todistajille.

⁴ [Edilex 2.11.2020](#), Vierashuoneessa AVI:n lakimies Matti Nissinen: "Te olette täällä vaan kuultavana" – valvontaviranomaisen roolista työrikosjutun pääkäsittelyssä

Oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden ja todistajien asianmukaisen kohtelun kannalta ei välttämättä kuitenkaan olisi paras mahdollinen ratkaisu päästää mahdollisesti hyvinkin vahvalla agendalla varustettuja toimijoita suorittamaan todistajien kuulusteluja.

Kysymykseen tulevilla vastaajan tukijoilla tarkoitettaisiin laissa ilmeisesti lähinnä rekisteröityjä yhdistyksiä kuten ammattiliittoja ja muita edunvalvontajärjestöjä. Nähdäkseni rekisteröimättömien yhdistysten ei tulisi kuulua lain soveltamisalaan, koska ne eivät ole oikeushenkilöitä ja koska rekisteröimättömien yhdistysten oikeudellinen olemus on muutenkin epämääräinen – kuten toimintaan liittyvät vastuutkin (ks. esim. [KKO 1999:85](#)).

Hallituksen esityksen mukaan yhdistyksen, muun yhteisön tai säätiön osallistuminen oikeudenkäyntiin jäisi riippumaan tuomarin vapaasta harkinnasta. Harkinnan suuntaviivoista todetaan (s. 41) ainoastaan se, ettei tarpeetonta kuulemistä tulisi sallia, koska se olisi omiaan paisuttamaan oikeudenkäyntiä.

En pidä tuomioistuimelle jäävää täysin vapaata harkintaa yhteisön tai säätiön kuulemisen sallittavuuden osalta onnistuneena lainsäädäntöratkaisuna. Kysymys on oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvän sääntelyn tarkkarajaisuudesta ja myös equality of arms -periaatteesta. Oikeudenkäynnistä ei saa tulla näytelmää, jossa kantaja ja kantajan todistajat joutuvat useiden ”vastapuolien” grillattaviksi. Osa oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuudesta liittyy siihen, ketkä oikeudessa saavat esiintyä. Oikeudenkäynnit eivät saa olla kansankokouksia, joissa lynkkausmielialalle ja muiden kuin asiaan osallisten kannanotoille annetaan liikaa tilaa.

Oikeusasiamies
Jari Råman

Esittelijäneuvos
Jarmo Hirvonen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.